

ศึกษานิเทศก์ยุคใหม่ : การปรับตัวต่อความท้าทายในโลกที่เปลี่ยนแปลง

Modern Supervisors: Adapting to challenges in a changing world

ดร.เอกชัย อ้ายมาน¹ ดร.กรรณิการ์ นารี² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวดี อุปปินใจ³

Dr. Ekkachai Ai – man¹ Dr. Kannikar Naree² Asst. Prof. Dr. Suwadee Ouppinjai³

บทคัดย่อ

ศึกษานิเทศก์เป็นบุคลากรทางการศึกษาที่ให้ความช่วยเหลือทางวิชาการแก่ครู เป็นกำลังสำคัญในการสนับสนุนความสามารถของครู ให้ครูสามารถปฏิบัติงานการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและเกิดผลต่อคุณภาพผู้เรียน ความท้าทายใหม่ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลง การปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ บทบาทหน้าที่ และคุณสมบัติของศึกษานิเทศก์จำเป็นสำหรับยุคนี้ ศึกษานิเทศก์ต้องมีบทบาทสำคัญ 4 ด้าน ดังนี้ 1) ผู้นำการเรียนรู้ 2) ผู้นำการคิดและปฏิบัติตน 3) ผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่เป้าหมายที่ท้าทายและ 4) ผู้สนับสนุน

ศึกษานิเทศก์ยุคใหม่ต้องเพิ่มบทบาทหน้าที่ของตนเองในงานวิชาการของตนเองให้มากยิ่งขึ้น เพื่อสร้างศรัทธาต่อครู ศึกษานิเทศก์ต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้ 1) กล้าที่จะล้มเหลว แล้วสร้างการเรียนรู้จากความล้มเหลว 2) สร้างโอกาสให้ครูเติบโต 3) ยอมรับความเห็นต่างอย่างไว้วางใจ 4) แบ่งปันความเป็นผู้นำ และ 5) การปรับตัวให้ทันการเปลี่ยนแปลง

ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการปรับตัวของศึกษานิเทศก์ต่อความท้าทายในโลกที่เปลี่ยนแปลง มีดังนี้ 1) ความรู้ของศึกษานิเทศก์ ซึ่งประกอบไปด้วย 3 ส่วนสำคัญที่โดดเด่น ความรู้เรื่องสถานการณ์โลก ความรู้เรื่ององค์กร และความรู้เกี่ยวกับตนเองและ 2) ทักษะคิดเชิงบวกต่อการปรับตัว เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม สร้างค่านิยมที่ดี มีความพร้อมในรองรับการเปลี่ยนแปลงในโลกอนาคตได้

ABSTRACT

Supervisors are educational personnel who not only provide academic assistance to teachers but also are an important force in supporting teachers' abilities to perform educational management tasks effectively and affect the quality of the learners.

New challenges posed by change, adaptation to the situation, roles, duties and qualifications of the supervisor were essential for this era. The supervisor must play four important roles as follows: 1) Learning leaders 2) Thinking and behavioral leaders 3) Transition leaders to challenging goals and 4) Advocates.

คำสำคัญ: ศึกษานิเทศก์ ศึกษานิเทศก์ยุคใหม่ การปรับตัวของศึกษานิเทศก์ ความท้าทายในโลกที่เปลี่ยนแปลง

¹ครูโรงเรียนแม่จันวิทยาคม จังหวัดเชียงราย

¹Teacher of Maechanwittayakhom School, Chiang Rai

²ศึกษานิเทศก์ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเชียงใหม่

²Supervision, Chiang Mai Provincial Education Offices

³อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

³Doctor of Educational Supervision Program, Faculty of Education, Chiang Rai Rajabhat University.

*ผู้ติดต่อ, อีเมล: ดร.เอกชัย อ้ายมาน, ekkachai.ai@mwk.ac.th

รับเมื่อ 3 มีนาคม 2564 แก้ไข 30 เมษายน 2564 ตอรับ 2 พฤษภาคม 2564

Modern supervisors need to increase their own roles in their own academic work. To build faith in teachers, the supervisors must meet the following qualifications 1) Dare to fail and create learning from failure 2) Create opportunities for teachers to grow 3) Accept unjust opinions, 4) Share leadership and 5) Adapt to change.

Key factors contributing to the successful adaptation of the supervisors to challenges in a changing world consist of 1) The supervisors' knowledge including 3 important areas as follow: Knowledge of the world situation, Organizational knowledge and Self-knowledge, and 2) Positive attitudes towards adaptation, behavior changing and create good values that ready to support change in the future.

Keywords: Supervisors; Modern Supervisors; Supervisors Adaptation; Challenges in a changing world

บทนำ

ศึกษานิเทศก์ เป็นบุคลากรทางการศึกษาที่ให้ความช่วยเหลือทางวิชาการแก่ครู แต่ที่ผ่านมาศึกษานิเทศก์ไม่ได้รับการพัฒนาอย่างจริงจัง ถึงแม้ว่า ศึกษานิเทศก์เป็นกำลังสำคัญในการสนับสนุนความสามารถของครู กระตุ้น ยั่วยุให้ครูสามารถปฏิบัติงานการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและเกิดผลต่อผู้เรียน แต่ที่ผ่านมามีการดำเนินงานของศึกษานิเทศก์ยังประสบปัญหาหลายด้าน โดยเฉพาะปัญหาที่สำคัญ คือ ขาดการยอมรับจากครูผู้สอน เนื่องจากครูรุ่นใหม่มีคุณวุฒิทางการศึกษาที่สูงขึ้น ประกอบกับสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผลกระทบอย่างมหาศาลในหลายด้าน โดยเฉพาะวงการการศึกษา ทำให้ศึกษานิเทศก์หลาย ๆ คน ปรี๊ดแตกไม่ทันกับสถานการณ์โลก จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่ต้องมีการปรับเปลี่ยนบทบาท ให้สอดคล้องกับความท้าทายใหม่ของโลกในอนาคต ดังนั้นศึกษานิเทศก์ยุคใหม่ต้องก้าวตามทันความเปลี่ยนแปลง ไม่เช่นนั้น แม้จะอยู่เฉย ๆ ก็อาจจะกลายเป็นคนล้าหลังได้ เพราะปัจจุบันเป็นยุคแห่งการเข้ามาของเทคโนโลยี มีการแข่งขันที่สูงขึ้น และการปรับตัวอยู่เสมอ ดังที่ ชาลส์ ดาร์วิน (Charles Robert Darwin) นักธรรมชาติวิทยาชาวอังกฤษเคยกล่าวไว้ว่า “It is not the strongest of the species that survives, nor the most intelligent that survives. It is the one that is most adaptable to change.” “ไม่ใช่คนที่แข็งแรงที่สุดหรือคนที่ฉลาดที่สุดที่จะอยู่รอด แต่เป็นคนที่สามารถปรับตัวได้ดีที่สุดต่างหาก”

ความเป็นมาของศึกษานิเทศก์

ปัจจุบันเมื่อกล่าวถึงศึกษานิเทศก์ ในวงการการศึกษายุคปัจจุบัน มีผู้คนจำนวนน้อยมากที่จะรู้ว่า ศึกษานิเทศก์เป็นใคร ศึกษานิเทศก์ทำหน้าที่อะไร หรือแม้กระทั่งศึกษานิเทศก์สำคัญอย่างไร ก่อนอื่นต้องขออธิบายว่า ศึกษานิเทศก์คือผู้ที่การสนับสนุนงานด้านวิชาการของโรงเรียนโดยตรง ปฏิบัติงานด้านการศึกษาค้นคว้า อบรมแนะนำ ทำอุปการณการสอน สาธิตการสอน จัดทำคู่มือครู ให้ความช่วยเหลือครู ทั้งในระดับอนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา มาโดยตลอด แต่หลังการปฏิรูปการศึกษา ในปี พ.ศ. 2542 หน่วยศึกษานิเทศก์ ถูกปรับเปลี่ยนเป็นกลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผลการ จัดการศึกษา มีการกำหนดมาตรฐานตำแหน่งศึกษานิเทศก์ ลักษณะงานที่ปฏิบัติชัดเจน แต่ต้องปฏิบัติงานภายใต้เงื่อนไข บริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ดูแลรับผิดชอบงานนิเทศการศึกษาทั้งระดับประถมและมัธยมศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษา

ศึกษานิเทศก์ (Supervisor) เริ่มมีใช้ครั้งแรกในประเทศไทยเมื่อ ปี พ.ศ. 2495 ใช้แทนคำในภาษาอังกฤษว่า “Supervisor” หรือ “Inspector” ซึ่งขณะนั้นกรมวิสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการได้มีการจัดตั้งหน่วยศึกษานิเทศก์ขึ้นมาเป็นครั้งแรกของประเทศ มีการคัดเลือกผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่าง ๆ จำนวน 20 คน ส่วนใหญ่มาจาก

กองการศึกษาและวัฒนธรรม กรมวิสามัญศึกษาเข้าอบรมเพื่อแต่งตั้งให้เป็นศึกษานิเทศก์ เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2495 – 14 มกราคม 2496 ณ โรงเรียนสวนสุนันทาวิทยาลัย ซึ่งเรียกการอบรมครั้งนั้นว่า อบรมศึกษานิเทศก์ผู้ที่บัญญัติศัพท์ขึ้นมา คือ ศาสตราจารย์ ม.ล.บุญเหลือ (บุญชร) เทพยสุวรรณ ซึ่งเป็นผู้ร่วมก่อตั้งหน่วยศึกษานิเทศก์ (ร่วมกับ ดร.อ. สวัสดิ์พานิชย์) ของกรมวิสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการมี ดร.ก.อ. สวัสดิ์พานิชย์ เป็นหัวหน้าหน่วย โดยศาสตราจารย์กิตติคุณ ฐะปะนีย์ นาครทรรพ (2505) เล่าไว้ในบันทึกความทรงจำส่วนตัวว่า ศาสตราจารย์ ม.ล.บุญเหลือ ท่านไปเรียนวิชานี้จาก อเมริกา เมื่อปี พ.ศ. 2489 แล้วกลับมาวางรากฐานหน่วยศึกษานิเทศก์ขึ้น แต่ยังไม่เรียบร้อย กฎหมายที่ชัดเจนในการ กำหนดภารกิจ บทบาท หน้าที่รองรับ หลังจากนั้น ศึกษานิเทศก์ก็มีการพัฒนาการเรื่อยมา (จุฑา จิโยชิต, มปป: nitespkn2.thai.ac/home/info/16/ความเป็นมาของศึกษานิเทศก์)

มีข้อสังเกตว่าศึกษานิเทศก์ที่แต่เดิมเคยมีสถานภาพเป็นหน่วยงานทางการศึกษา มีความเป็นอิสระทางวิชาการ คล่องตัว ในการบริหารจัดการภายในหน่วย เมื่อยุบรวมเข้ามาอยู่ภายใต้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ไม่ว่าประถมศึกษา หรือมัธยมศึกษาได้ถูกกลดสถานภาพลง มีสถานภาพเป็นกลุ่มภารกิจหนึ่งในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเท่านั้น

บทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบของศึกษานิเทศก์

บทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบ หรือภารกิจที่ศึกษานิเทศก์เขตพื้นที่การศึกษาทำอยู่ขณะนี้ สามารถแบ่งได้ เป็น 2 ลักษณะงาน คือ (1) งานตามหน้าที่ความรับผิดชอบตามมาตรฐานตำแหน่งและ (2) งานตามขอบข่าย ภารกิจของ กลุ่มนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา สามารถสรุปได้ (ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2556, 2556, หน้า 70) ดังนี้

1. งานตามหน้าที่ ความรับผิดชอบตามมาตรฐานตำแหน่ง กำหนดไว้ว่า ศึกษานิเทศก์ทุกคน ปฏิบัติหน้าที่ เกี่ยวกับงานวิชาการและงานนิเทศการศึกษา เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนให้ได้มาตรฐาน ดังนี้

1.1 งานนิเทศการศึกษา โดยส่งเสริมให้สถานศึกษาบริหารหลักสูตรสถานศึกษา จัดกระบวนการเรียนรู้ มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษา พัฒนาการวัดและประเมินผลการศึกษาพัฒนา สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ

1.2 การศึกษา ค้นคว้าทางวิชาการ เพื่อจัดทำเป็นเอกสาร คู่มือและสื่อใช้ในการปฏิบัติงานและเผยแพร่ ให้ครูได้ใช้ในการพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนการสอน

1.3 การวิเคราะห์ วิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ สื่อนวัตกรรม และเทคโนโลยี ทางการศึกษา พัฒนาระบบการบริหารงานวิชาการ พัฒนามาตรฐานและการประกันคุณภาพ การศึกษา เพื่อใช้ในการ ปฏิบัติงานและเผยแพร่แก่ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทั่วไป

1.4 การติดตาม ตรวจสอบและประเมินผล เพื่อเป็นข้อมูลและสารสนเทศในการวางแผนการนิเทศ และการพัฒนางานวิชาการ

1.5 ปฏิบัติงานอื่น ๆ ที่ผู้บังคับบัญชามอบหมาย

2. งานตามขอบข่าย ภารกิจของกลุ่มนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา

2.1 ภารกิจ สารความรู้ และ ลักษณะงานที่ปฏิบัติ

2.1.1 การนิเทศการศึกษา ได้แก่ หลักการและรูปแบบการนิเทศ วิธีการและกระบวนการนิเทศ กลยุทธ์การนิเทศการศึกษาใน เรื่องการวิเคราะห์พฤติกรรมการณ์การนิเทศการศึกษา การสร้างทักษะในการนิเทศการใช้กลยุทธ์ ในการนิเทศ การนำนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ในการนิเทศ การควบคุมและการประเมินเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การนิเทศภายใน โดยสามารถวิเคราะห์ วิจัย ส่งเสริมให้ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาระบบการนิเทศภายในสถานศึกษา

ได้ติดตามประเมินผล และรายงานผลการจัดกระบวนการเรียนรู้การสอนและการบริหารจัดการการศึกษา ประสาน
สนับสนุน และเผยแพร่ผลงานด้านการนิเทศการศึกษาแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ใช้เทคนิคการนิเทศได้อย่างหลากหลาย
ด้านความเป็นกัลยาณมิตร

2.1.2 นโยบายและการวางแผนการศึกษา ได้แก่ ระบบและทฤษฎีการวางแผน บริบททางเศรษฐกิจ
สังคม และการเมืองไทยที่มีอิทธิพลต่อการศึกษา แผนการศึกษาระดับชาติและระดับต่าง ๆ การวิเคราะห์และกำหนด
นโยบายการศึกษา การวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา การพัฒนาและประเมินนโยบายการศึกษา โดยสามารถให้
คำแนะนำปรึกษาเกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อมูล และรายงานผลเพื่อจัดทำนโยบาย แผนและการติดตามประเมินผลด้าน
การศึกษา ให้คำแนะนำปรึกษาเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายและการวางแผนดำเนินงานและการประเมินคุณภาพการจ
การศึกษา ให้คำแนะนำปรึกษาเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่มุ่งให้เกิดผลดี คู่มาต่อการพัฒนา
คุณภาพการศึกษา สังคม และสิ่งแวดล้อม

2.1.3 การพัฒนาหลักสูตรและการสอน ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร การสร้างหลักสูตร
สถานศึกษา หลักการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ จิตวิทยาการศึกษา การวัดและค่าประเมินผล การจัดการศึกษา
พิเศษ โดยสามารถให้คำแนะนำ คำปรึกษา เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา สาธิตแนะนำ
ครูให้จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ได้เต็มศักยภาพของผู้เรียน ประเมินหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้

2.1.4 การประกันคุณภาพการศึกษา ได้แก่ การบริหารคุณภาพ การประกันคุณภาพการศึกษา
มาตรฐานคุณภาพการศึกษา กระบวนการประกันคุณภาพภายในและภายนอกสถานศึกษา สามารถศึกษา วิเคราะห์ วิจัย
การจัดทำมาตรฐาน และการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา โดยนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล
กาประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา ให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะและการวางระบบการจัดทำรายงานผลการประเมิน
ตนเองของสถานศึกษา เพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและพร้อมรับการประเมินภายนอก

2.1.5 การบริหารจัดการการศึกษา ได้แก่ หลักและระบบขอบข่ายการจัดการศึกษา หลักการบริหาร
จัดการ การศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน การปฏิรูปการศึกษา กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา
โดยสามารถให้คำปรึกษาแนะนำการจัดการศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเจตนารมณ์ของการศึกษา นิเทศการบริหาร
จัดการสถานศึกษาไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ บริหารจัดการศึกษาโดยใช้ โรงเรียนเป็นฐาน

2.1.6 การวิจัยทางการศึกษา ได้แก่ ระเบียบวิธีวิจัย กระบวนการวิจัย การนำผลการวิจัยไปใช้
โดยสามารถให้คำแนะนำปรึกษาเกี่ยวกับการนำกระบวนการวิจัยไปใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาการเรียน
การสอนให้คำแนะนำปรึกษาเกี่ยวกับการนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน ดำเนินการวิจัย
เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ด้านการเรียนรู้และการจัดการศึกษา

2.1.7 กลวิธีการถ่ายทอดความรู้ แนวคิด ทฤษฎี และผลงานทางวิชาการ ได้แก่ กลวิธีการนำเสนอ
ความรู้แนวคิดทฤษฎีที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ การเขียนรายงาน บทความ ผลงาน ผลการศึกษาค้นคว้า ฯลฯ
การวิเคราะห์ วิจัยผลงานวิชาการอย่างสร้างสรรค์ โดยสามารถเขียนเอกสารทางวิชาการประเภทต่าง ๆ
แนะนำและให้คำปรึกษาการเขียนเอกสารทางวิชาการ แก่คุณครูและบุคลากรทางการศึกษา นำเสนอความรู้ แนวคิด
ทฤษฎีด้วยวิธีการที่หลากหลาย และเหมาะสมต่อการเรียนรู้

2.1.8 การบริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ ได้แก่ หลักการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ อินเทอร์เน็ต
คอมพิวเตอร์ช่วยสอน ระบบมัลติมีเดียแบบปฏิสัมพันธ์ สำนักงานอัตโนมัติ โดยสามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการ
พัฒนาตนและการพัฒนางานได้อย่างเหมาะสม ให้คำปรึกษา แนะนำ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อพัฒนาการจัด
การศึกษาแก่สถานศึกษา

2.1.9 คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับศึกษานิเทศก์ ได้แก่ คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับศึกษานิเทศก์ จรรยาบรรณของวิชาชีพศึกษานิเทศก์ การบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance) โดยปฏิบัติตาม จรรยาบรรณของวิชาชีพศึกษานิเทศก์ มีหลักธรรมในการนิเทศและประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดี

บทบาท หน้าที่ และคุณสมบัติของศึกษานิเทศก์ยุคใหม่

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา วงการการนิเทศการศึกษา โดยเฉพาะผู้ที่ทำหน้าที่หลักอย่างศึกษานิเทศก์ต้องเผชิญกับความท้าทายใหม่ เช่น คุรุรุ่นใหม่มีคุณวุฒิการศึกษาที่สูงขึ้น การเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี ตลอดจนการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลกของตัวศึกษานิเทศก์หลาย ๆ คน คงไม่อาจปฏิเสธได้ว่า ตนเองปรับตัวไม่ทันกับโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ดังนั้น บทบาทและความท้าทายใหม่ดังกล่าวของศึกษานิเทศก์ ทำให้ศึกษานิเทศก์ต้องปรับตัวอย่างให้ตนเองมีคุณสมบัติที่สำคัญและจำเป็นสำหรับการแข่งขันในโลกยุคปัจจุบัน ดังต่อไปนี้

1. ศึกษานิเทศก์ต้องมีบทบาทสำคัญ 4 ด้าน ดังนี้

1.1 ผู้นำการเรียนรู้ กล่าวคือ มีความรู้เฉพาะทางในสาขาหรือวิชาที่จะนิเทศกลยุทธ์การนิเทศและศาสตร์การสอนในการพัฒนาผู้เรียนและสามารถนำตนเองในการเรียนรู้ให้เพิ่มพูนอย่างต่อเนื่อง ช่วยสร้างผู้นำทางวิชาการในสถานศึกษาเพื่อช่วยพัฒนาครูผู้เรียนและคุณภาพการศึกษา และส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษาและพัฒนาครูบนพื้นฐานของข้อมูลประสิทธิภาพของผู้บริหารครูและบริบทของสถานศึกษา

1.2 ผู้นำการคิดและปฏิบัติตน กล่าวคือ คิดเป็นระบบ คิดเชิงนวัตกรรม กล้าริเริ่มสิ่งใหม่ เปิดรับแนวคิดใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาระบบงานให้เรียบง่าย สร้างสรรค์แนวทางและพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง มีสมรรถนะครูที่จำเป็นเป็นแบบอย่างในการสอนและการทำงานแก่ครูและผู้บริหาร มีความสามารถในการสื่อสาร สร้างความสัมพันธ์อันดี สร้างแรงบันดาลใจ และจูงใจทีมงานให้มุ่งสู่ผลลัพธ์ที่ท้าทาย และมีความเชื่อมั่นในตนเอง และผู้อื่นว่าสามารถพัฒนาได้ มองปัญหาและอุปสรรคเป็นโอกาสในการเรียนรู้มีความพยายามในการปรับตัว ทำสิ่งที่ท้าทายและพัฒนาสิ่งใหม่ ๆ

1.3 ผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่เป้าหมายที่ท้าทาย กล่าวคือ สามารถเสริมพลังทีมงานให้รวมมือร่วมใจ (Synergy) นำการเปลี่ยนแปลง มีความใฝ่รู้ทางวิชาการ สามารถสร้างความรู้ รู้จักนำบทเรียนในอดีตมาใช้ในการพัฒนางาน ในปัจจุบันและตัดสินใจสร้างผลลัพธ์ที่ท้าทายในอนาคต มีทักษะในการทำงานแบบรวมพลังร่วมกับเครือข่ายผู้นิเทศ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน และเชื่อมโยง แนวคิด หลักการ นโยบายและความเปลี่ยนแปลงใหม่สู่การจัดระบบการปฏิบัติงานที่ง่าย เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน และเชื่อมโยงข้อมูลเชิงประจักษ์สู่การสร้างองค์ความรู้ บทเรียน แนวปฏิบัติ เพื่อการเรียนรู้ร่วมกันและการทำงานที่เกิดผล

1.4 ผู้สนับสนุน อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ กล่าวคือ มีทักษะในการฟังอย่างลึกซึ้งซึ่งมีความเข้าใจ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีทักษะการชี้แนะทางปัญญา (Cognitive Coaching) พัฒนากระบวนการคิด ให้สามารถนำตนเองและพัฒนางานให้มีคุณภาพมากขึ้นโดยมีความเข้าใจในบริบทของการเรียนการสอนสามารถสังเกตความคิดและพฤติกรรมของครู สามารถตั้งคำถามกระตุ้นการคิดให้ครูสามารถหาคำตอบและแนวทางที่เหมาะสมด้วยตนเองรวมทั้งสามารถให้ข้อมูลย้อนกลับและคำชี้แนะที่เป็นประโยชน์แก่ครู และพัฒนาครูให้มีทักษะการสะท้อนคิดในการทำงานเพื่อพัฒนาตนเองและผู้เรียน (คณะอนุกรรมการครูและอาจารย์ คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา, 2562, หน้า 50 – 51)

2. หน้าที่ของศึกษานิเทศก์ยุคใหม่ ศึกษานิเทศก์ต้องเพิ่มบทบาทหน้าที่ของตนเองในงานนิเทศการศึกษางานค้นคว้าทางวิชาการ งานวิจัย งานพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ งานพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา งานติดตาม ตรวจสอบและประเมินผล และงานการพัฒนาทางวิชาการของตนเองให้มากยิ่งขึ้น ซึ่งการที่จะเพิ่มบทบาทหน้าที่ของตนเองในงานดังกล่าว ต้องอาศัยทักษะที่สำคัญ ดังที่กล่าวมาข้างต้น

3. คุณสมบัติของศึกษานิเทศก์ ศึกษานิเทศก์จำเป็นต้องมีคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้

3.1 กล้าที่จะล้มเหลว ศึกษานิเทศก์ยุคใหม่ จะต้องกล้าที่จะให้ครูทำงานล้มเหลว แล้วสร้างการเรียนรู้จากความล้มเหลว เพราะทุกวันนี้โลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว หลายอย่างรอช้าไม่ได้ และด้วยความเร็วโลกยุคใหม่ ทำให้โอกาสของความล้มเหลวในเรื่องต่าง ๆ มีมากขึ้น ดังนั้น การล้มแล้วลุกให้เร็วเป็นสิ่งที่ศึกษานิเทศก์ยุคใหม่ต้องเข้าใจ และควรให้การส่งเสริมครูให้กล้าคิดกล้าทำ (Phongsak, <https://www.smartsme.co.th/content/226630>, 2562)

3.2 สร้างโอกาสให้ครูเติบโต ศึกษานิเทศก์ยุคใหม่ ต้องค้นหาจุดแข็งของครูแต่ละคนให้เจอ แล้วพยายามสนับสนุนให้ครูเติบโตในจุดแข็งนั้น ๆ เพราะโลกยุคใหม่จะเน้นแบบเก่งคนเดียวไม่ได้อีกต่อไป ทักษะความสามารถของคนในทีมเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินงาน ยิ่งให้โอกาสดูแลครูได้เติบโตมากเท่าไร วงการการศึกษาของประเทศเราก็จะแข็งแรงมากขึ้นเท่านั้น

3.3 ยอมรับความเห็นต่างอย่างไว้อคติ ศึกษานิเทศก์ยุคใหม่ต้องยอมรับความคิดเห็นของครูอย่างไว้อคติ ความคิดเห็นของครูที่ดีก็ควรให้โอกาสเขาได้เติบโต หากศึกษานิเทศก์เอาแต่ขัดแย้งความคิดเห็นของครูอยู่เรื่อย ๆ อีกไม่นานก็จะมีใครเสนอความคิดเห็นดี ๆ ออกมา ยอมรับความเห็นที่แตกต่าง แล้วก็ยอมรับความจริงว่าเราก็ไม่ได้ถูก และไม่ได้เก่งในทุกเรื่อง

3.4 แบ่งปันความเป็นผู้นำ หากศึกษานิเทศก์ต้องการสร้างความเชื่อมั่นให้กับครู ก็ต้องให้โอกาสครูได้รับผิดชอบในบทบาทของผู้นำ ต้องเลิกควบคุมและบงการในทุกโครงการ ต้องให้ครูที่เป็นเจ้าของความคิดได้เป็นเจ้าของโครงการ ส่วนศึกษานิเทศก์ก็ต้องคอยให้การสนับสนุนและคอยแก้ไขอุปสรรคที่อาจจะเกิดขึ้น ให้ครูได้เติบโตแล้ว ศึกษานิเทศก์ก็จะผ่อนคลาย

3.5 การปรับตัว ศึกษานิเทศก์ต้องยอมรับว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ถ้ามองกลับไปในการทำงานในยุคก่อน การตัดสินใจที่ลังเล ปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลาจะเป็นจุดอ่อน แต่ยุคปัจจุบันการได้รับข้อมูลใหม่ ๆ อยู่ตลอดเวลา จะส่งผลให้การตัดสินใจที่ลังเล ปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา จะไม่ถูกมองว่าเป็นจุดอ่อนหรือเรื่องน่าอาย แต่กำลังกลายเป็นคุณสมบัติที่สำคัญของผู้นำยุค 4.0

3.6 การมีส่วนร่วม ศึกษานิเทศก์ต้องเป็นผู้นำพร้อมที่จะสื่อสาร รับฟัง พูดคุย กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่าง ๆ เพื่อเปิดกว้างในการเสนอความคิดเห็น ทั้งนี้เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ต้องอาศัยการสื่อสารที่ชัดเจนและมีส่วนร่วม เพื่อจะได้ค้นคว้าหาความรู้ใหม่ ๆ แล้วมาแบ่งปันกัน (Domnick hunter-RL, <https://www.domnickhunterri.com/knowledge/general-knowledge/thailand-leader-4-0>, 2019)

ความสำเร็จในการปรับตัวของศึกษานิเทศก์ต่อความท้าทายในโลกที่เปลี่ยนแปลง

บทบาท และความท้าทายใหม่ของศึกษานิเทศก์ ภายใต้สถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการปรับตัวของศึกษานิเทศก์ต่อความท้าทายในโลกที่เปลี่ยนแปลง มีดังนี้

1. ความรู้ของศึกษานิเทศก์ สำหรับเรื่องความรู้ ควรประกอบไปด้วย 3 ส่วนสำคัญที่ได้แก่ ความรู้เรื่องสถานการณ์โลก ความรู้เรื่ององค์กร และความรู้เกี่ยวกับตนเอง โดยความรู้เรื่องสถานการณ์โลก คือความรู้ที่มองจะเหตุการณ์ ณ ปัจจุบันและในอนาคต ซึ่งต้องดูแนวโน้มให้ออกว่า ณ ปัจจุบันที่เป็นอยู่เป็นอย่างไร แล้วในอนาคตอันใกล้และไกล จะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร เพราะความรู้เหล่านี้จะช่วยให้สามารถวางแผนในอนาคตสำหรับองค์กรได้ดีขึ้น ส่วนองค์ความรู้ที่สอง คือความรู้เรื่ององค์กร ซึ่งต้องนำองค์ความรู้ของทั้งสามส่วนมารวม เข้าด้วยกันแล้ว ตอบคำถามที่ว่า “เราได้ทำอะไรไปแล้วบ้างที่มีส่วนช่วยในการสนับสนุนองค์กร และจะทำอะไรอีกเพื่อสร้างความสำเร็จให้กับองค์กรอย่างยั่งยืน” ส่วนองค์ความรู้สุดท้าย คือความรู้เรื่องของตนเอง เป็นความรู้ที่สำคัญ ศึกษานิเทศก์ควรรู้จักตนเองใน

สองมุมมอง คือ มุมมองจากภายใน เช่น อะไรเป็นค่านิยมของตัวฉัน รูปแบบหรือสไตล์แบบไหนที่ฉันชอบ อะไรเป็นเป้าหมายของการอยู่ในองค์กรต่อไป และอะไรเป็นเป้าหมายหลักของชีวิตฉัน และมุมมองจากภายนอก เช่น ฉันมีมุมมองเกี่ยวกับคนเป็นอย่างไร เป็นค่าใช้จ่ายที่เปลี่ยนแปลงได้เสมอ หรือเป็นสินทรัพย์ที่สามารถเพิ่มมูลค่าได้

2. ทักษะคิดเชิงบวก เป็นทัศนคติที่ทำให้แสดงความรู้สึกหรืออารมณ์ จากสภาพจิตใจที่ดีต่อบุคคลอื่นหรือเรื่องราว รวมทั้งหน่วยงาน องค์กร สถาบัน และการดำเนินงานขององค์กร เพื่อใช้สำหรับการปรับตัว (Adjustment) ตัวบุคคลทุกคนจะอาศัยทัศนคติเป็นเครื่องยึดถือ สำหรับการปรับตัวพฤติกรรม ของตนให้เป็นไปในทางที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนสูงที่สุด และให้มีผลเสียน้อยที่สุด ดังนั้นทัศนคติที่ดี จึงสามารถเป็นกลไกที่จะสะท้อนให้เห็นถึงเป้าหมายที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ และด้วยสิ่งเหล่านี้เอง ที่จะทำให้แนวโน้มของพฤติกรรมเปลี่ยนไปในทางที่ต้องการ เกิดค่านิยมที่ดีทั้งในการปฏิบัติตนตามบทบาทและหน้าที่ จัดระเบียบเป็นความรู้ สามารถประเมินและทำความเข้าใจกับสภาพแวดล้อมที่ตนอยู่ และด้วยกลไกดังกล่าวนี้เองทำให้ศึกษานิเทศก์รู้และเข้าใจถึงระบบและระเบียบของสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ได้

บทสรุป

ภายใต้สถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ศึกษานิเทศก์ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเรียนรู้ในการปรับตัว เสริมสร้างองค์ความรู้ และทัศนคติเชิงบวก ตลอดจนต้องสร้างคุณสมบัติเฉพาะตัว เช่น กล้าที่จะล้มเหลว สร้างโอกาสให้ครูเติบโต ยอมรับความเห็นต่างอย่างไว้วางใจ แบ่งปันความเป็นผู้นำ การปรับตัวและการมีส่วนร่วม เพราะคุณสมบัติเหล่านี้จะช่วยให้ศึกษานิเทศก์เป็นที่ยอมรับของครู และนำไปสู่ความไว้วางใจที่ครูจะมีต่อศึกษานิเทศก์ อันจะก่อให้เกิดเป็นความสัมพันธ์อันดี นอกจากนี้ศึกษานิเทศก์ยังต้องเรียนรู้ที่จะสร้างบทบาทของผู้นำ เช่น ผู้นำการเรียนรู้ ผู้นำการคิดและปฏิบัติตน ผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่เป้าหมายที่ท้าทาย และผู้สนับสนุน บทบาทเหล่านี้ จะทำให้ศึกษานิเทศก์กลายเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการศึกษาให้มีคุณภาพ และรองรับการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลก

เอกสารอ้างอิง

ข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2556. (2556). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 130 ตอนพิเศษ 130 ง.

หน้า 65 – 71

คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา. (2562). รายงานเฉพาะเรื่องที่ 8 การปฏิรูปครูและอาจารย์.

(พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

จรรยา จิยโชค. (มปป.). ความเป็นมาของศึกษานิเทศก์. สืบค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 2563,

จาก <http://nitespkn2.thai.ac/home/info/16/ความเป็นมาของศึกษานิเทศก์>

อภิวดี พิมพ์แสงสุริยา. (2562). ปัจจัย 4 ของภาวะผู้นำ. สืบค้นเมื่อ 25 กรกฎาคม 2563,

จาก <http://slingshot.co.th/resources/library/ปัจจัย 4 ของภาวะผู้นำ/1275>

Domnick hunter-RL. (2562). ภาวะผู้นำสำหรับไทยแลนด์ 4.0. สืบค้นเมื่อ 25 กรกฎาคม 2563,

จาก <http://www.domnickhunterrl.com/knowledge/info/44/1>

INCquity. (2561). 5 ทักษะที่ต้องเตรียมพร้อมสำหรับการเป็นผู้นำ. สืบค้นเมื่อ 27 กรกฎาคม 2563,

จาก <http://www.softbankthai.com/Article/Detail/9055/5-ทักษะที่ต้องเตรียมพร้อมสำหรับการเป็นผู้นำ>

Phongsak. (2562). หลักปฏิบัติ 4 ข้อของผู้ในยุค 2020. สืบค้นเมื่อ 25 กรกฎาคม 2563,

จาก [http:// www.smartsme.co.th/content/226630](http://www.smartsme.co.th/content/226630)

Techsauce Team. (2561). สรุปคุณสมบัติที่ผู้นำยุค Digital Disruption ต้องมี จาก Forbes Global

CEO Conference 2018. สืบค้นเมื่อ 29 กรกฎาคม 2563, จาก [http:// techsauce.co/](http://techsauce.co/)

tech-and-biz/leadership-skills-needed-for-ceos-from-forbes-global-ceo-

conference-2018

วารสารการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร